

Napvilágra kerülnek a fehér barátok ötszázéves templomának emlékei

Nagysikerű ásatások a Budakeszi-úton

Több, mint ötszáz éve annak, hogy egy sötét novemberi éjszakán, lobogó fátylafény mellett, fehérkámzsás barátok és alabárdos testőrök között egy koporsót kísérték a budai hegyekre. 1381 november 4-ének éjjelén érkezett meg a pálosok Buda melletti Szent Lőrincről nevezett kolostorába Remete Szent Pál érckoporsóba zárt teteme Velencéből. Nagy Lajos királyunk hozta magával hadisarcként, Alsány Bálint pécsi püspök kérésére, a hatalmas dozsék városából a nagy szent földi maradványait.

A budamelléki kolostort Lőrinc, a pálosok provinciális alapította 1301 és 1304 között Róbert Károly király, Óváry János mosonyi várispán és Velencei Pál budai

polgár segítségével. Az egyedüli magyar szerzetesrend itt tartotta évente nagykáptalanját, amelyre Európa minden országából eljöttek a rend képviselői. Áldásos munkájuk, buzgó vallásosságuk miatt igen kedveltek voltak a nép körében a fehér barátok. Virágkorukat nagy királyunk, Hunyadi Mátyás alatt érték. Bonfini, a humanista történetíró szerint, a Szent Lőrincről elnevezett monostorban háromszáznál több barát élt. Mátyás gyakorta látogatott el hozzájuk közeli vadászkastélyából, hogy jelen legyen szertartásaikon, elbeszélgesse a priorral és megízlelje hűvös pincéikben tartott jobbnál jobb boraikat.

A törökök elpusztították Szent Lőrinc kolostorát

A gyászosemlékű mohácsi vészig békeségben, nyugodtan éltek a pálosok a budai hegyekben és írták az istenes igékkel teletrótt hatalmas foliánsokat. Egy portyázó török martalóccsapat megtámadta a kolostort és elvitt mindent, amit értékesnek vélt. A barátok többsége elmenekült, huszonötön azonban életüket vesztették. A török megszállás alatt üresen, elhagyottan állott a kolostor. *Legnagyobb kincsét, a Remete Szent Pál testét rejtő vörös márványkoporsót széttűzték a törökök.* A koporsón, Dénes testvér remekművén, a

szent életéből vett tizenkét jelenet volt kifaragva. A szultán követő csodálkozva kiáltott fel, amikor megpillantotta: „*A nagy Isten tanította a művészt, nem ember!*” Ma a Nemzeti Múzeumban csak egy tenyérnyi darabja látható. Elpusztult a Vince testvér építette pompás szentély is, amelynek ablakait Jakab mester látta el művészi üvegfestményekkel. Csupán a vastag kőfalak, az üres templom, oltárok és néhány sír tanuskodtak arról, hogy a budai hegyekben éltek, dolgoztak és imádkoztak a pálosok.

Ismét megkezdték az ásatásokat

A török hódoltság megszűntével sem szakadt vége a pusztításnak. Az első, akiről tudjuk, hogy alaposan nekilátott a templom és kolostor széjjelszedéséhez, *Kalmárfy Ignác* budai bíró volt. A XIX. század harmincas éveiben a kolostor kőveiből építette a ferencfalmai kápolnát, mellette egy kocsmáépületet. Mindakettő falaiban a templomból származó faragványok láthatók ma is befalazva. 1851-ben *Bugát* és *Henszlmann Imre* kezdték felásni a romokat, tudományos szempontból, de az ásatást a költségek hiánya miatt abbahagyták. Hensz-

mann alaprajzot is készített a templomról, de a hiányos rajz alapján nem lehetett megállapítani, hogy hol fekszik a monostor. Azok, akik legutóbb írtak a pálosok székhelyéről, megjegyzik, hogy csak pár elszórt kődarab és a kolostor kútja, jelzik egykori helyét.

A székesfőváros áldozatkészsége lehetővé tette, hogy ez év októberében *Garády Sándor* ny. miniszteri tanácsos vezetésével ásatásokat kezdjenek meg a *Budakeszi-út 93.* számú telken, amely *Légrády Ottó dr.* tulajdona.

Gótikus és reneszánsz kincsek kerülnek elő

Tizenhat emberrel fogott neki *Garády Sándor* a munkának. Fanatikusan hitt abban, hogy megtalálja a templomot és hitében nem is csalódott. Ma már feltárultak a háromhajós, nagy gót templom falai, a kápolnák gyönyörű díszítésű kőpadlózatán járhatunk és megilletődéssel nézzük a falak mellett fekvő porladó csontvázakat. Egyre több kincs bukkan fel a bámuló kutató szemé előtt. Pompás díszítésű vörös márványdarab hever az egyik oltár mellett. Lehet, hogy Remete Szent Pál koporsójának egy

darabja. Gyertyatartók, kis ötvösremekművek, színes „köldökös” üvegek, gótikus faragványok kerülnek elő a föld mélyéből. *Garády Sándor* a legnagyobb gonddal rakatározza el őket, hogy a legkisebb darab se menjen veszendőbe. Hiszen mindegyik hajdani nagy létünk, vérvivataros történelmünk tanuja. *Kun László*, *Zsigmond* és *I. Ferdinánd* királyok alatt vert obulusokat is talált a kutató régész s arannyal futtatott vázák, amelyeket még sehol nem találtak hazánkban.

Jövő évre kiássák a kolostor romjait

A munka gyors iramban folyik, pedig igen megnehezíti a talaj rendkívüli keménysége s a hatalmas fák derékvastagságú gyökerei. Amíg leesik az első hó, dolgozni fog *Garády Sándor* embereivel, hogy minél több emléket bányásszon ki a föld mélyéből. Most, hogy a templomot és a két kápolnát, valamint a védőbástya falaikat sikerült kiásni, remélhető, hogy a jövő évben a templomtól északra elterülő hatalmas kolostort is fel tudják tární. Ma a templom negyvennyolc méter hosszú és tizenhat méter széles. Ha elfogadjuk *Bonfini* adatait, amely szerint több száz fehérkámzsás barát élt a Szent Lőrinc-monostor falai között, úgy magát a kolostor épületét legalább száz méter hosszúnak kell feltételeznünk.

Kulturális és történeti szempontból felbecsülhetetlen értékű a Budakeszi-úton oltatott ásatás. Minden faragott kő, renekesbeszabott ablakkeret, fennmaradt

bronztárgy bizonyítéka annak az áldásos munkának, amelyet a pálosok végeztek a magyar földön. Minden, ami építészeti vagy művészeti emlék, a fehérkámzsás barátok kezemunkája.

A Gellérthegy sziklái között még be sem fejezték a hazánkba visszahívott pálosok új kolostorát. A nagyváros tülekedő, rohanó életében helyet kért magának a múlt. Bevonultak a fehér falak közé a fehérkámzsás barátok, akiket a kalapos király űzött ki az országból. És most, amikor visszatértek a budai hegyekre, megpillanthatják elődeik székhelyét, a Szent Lőrinc-kolostort. Ott bolyonghatnak az évszázados falak között, letérdelhetnek az ősrégi oltárok elé és imádkozhatnak hajdani rendtársaik porladó csontjai felett. Az őszi lombok hullásánál a dicső magyar múlt a szomorú magyar jelenet.

Morvay Zsigmond